

Historische Kring Losser (HKL)

De Historische Kring Losser zet zich sinds haar oprichting in 1969 in voor het behoud van het cultuur-historische erfgoed van de gemeente Losser (vooral van de dorpen Losser, Overdinkel en Glane), het vastleggen van informatie in publicaties en andere (audiovisuele) media en het organiseren van lezingen en exposities. Hierdoor blijft de kennis van het verleden actueel en wordt toegankelijk gemaakt voor een breed publiek.

Correspondentieadres:

Hogeweg 36
7582 CH Losser
Email: secretaris@historischekringlosser.nl
Website: www.historischekringlosser.nl



Bankrekening t.n.v. Historische Kring Losser

IBAN: NL 35 RABO 0337 3080 98
BIC: RABONL2U

Bestuur

Voorzitter

Thea Evers* Dr. Staringstraat 7 7582 BL Losser 053 5382613

Secretaris

Georg van Slageren* Hogeweg 36 7582 CH Losser 053 5382850

Penningmeester

Harry Dekkers Ludgeruslaan 12 7581 DD Losser 053 5387993

Leden

Peter Heerink Hogeweg 125 7582 CC Losser 053-5360520

Gerda Hogebrink Lutterstraat 55 7581 BT Losser 053 5381291

Andries Kuperus* Dr. L. de Bruijnstr. 12 7582 AA Losser 053 5383196

Chris Meekers Allemansweg 52 7582 HL Losser 053 7519669

Bennie Nijhof Kerkhofweg 195 7586 AD O'dinkel 053 5382778

Jack Scholtens* Heidehof 54 7581 VJ Losser 053 5385756

André van der Veer Willibrordlaan 38 7581 DT Losser 053 5383192

*) Redactie van Oet Dorp en Marke

Aangevuld met: Sietse Smit, Scholtinkstraat 54, 7581 GS Losser (053 538 6834)

Oet Dorp en Marke Losser

Wordt aan het eind van elk kwartaal toegezonden aan de leden van de HKL.

De jaarcontributie bedraagt € 15,00 (bij postverzending € 18,00) per jaar.

Overname (geheel of gedeeltelijk) en publicatie van artikelen is alleen toegestaan met toestemming van de redactie en bronvermelding.

ISSN: 1568-4711 (Oplage 1.100 ex.) (Druk: Drukkerij Jansen Losser)

Omslagfoto: Het achter de bomen verscholen R.K. Verenigingsgebouw "Sint Lutgeeres" in Glane, gefotografeerd door C. de Jong, fotograaf te Overdinkel. Zie het artikel over deze fotograaf op pag. 24 e.v.

Inhoudsopgave

<i>Historische Kring Losser (HKL)</i>	1
<i>Van het bestuur</i>	3
<i>Agenda</i>	6
<i>Jaarverslag 2016</i>	6
<i>Georg van Slageren</i>	
<i>John Ingram en de vliegtuigcrash op de Haar; aanvulling</i>	12
<i>Thea Evers</i>	
<i>Een 'Oorlogskind' uit Utrecht in Losser</i>	14
<i>Bart Telderman</i>	
<i>Duitse jongens</i>	18
<i>Jacob Postma</i>	
<i>Een van Heek buiten de stadsgrenzen</i>	21
<i>Marijn Smeehuijzen</i>	
<i>Over C. de Jong, Fotograaf te Overdinkel gesproken</i>	24
<i>Bertus de Jongeburcht</i>	
<i>95 jaar KBS Pax Christi Overdinkel</i>	27
<i>Georg van Slageren</i>	
<i>Paultjes herinnering (9) De duiven van 'Basje'</i>	29
<i>Paul Bulters</i>	
<i>B.G.</i>	31
<i>Georg van Slageren</i>	

Fotoverantwoording:

Tenzij anders vermeld zijn de foto's afkomstig uit het archief van de HKL.
Recente foto's zijn gemaakt door Andries Kuperus.

VAN HET BESTUUR

De Zoekerschool Krant

Marco Bergsma, succesvol hovenier, wilde eenmalig een krant uitgeven. Vooral voor de inwoners van dorp Losser en de kerkdorpen. Een krant om zijn tot kantoor verbouwde Zoekerschool aan de Goormatenweg in Overdinkel eens op een bijzondere manier onder de aandacht te brengen.

Om het verleden en heden van deze oude markeschool, die werd gebouwd in 1899, te laten zien. Het was de tijd dat er nog geen elektriciteit was en ook geen waterleiding. Tegelijkertijd moest de krant artikelen uit de gemeente Losser bevatten.

Verhalen, die de mensen interesseren. Vooral menselijke verhalen, over oude meestal niet meer bestaande boerencafeetjes en hun legendarische kasteleins, zoals Toon Kemerink van 'n Bethlehem aan de weg van Losser naar Oldenzaal. Over twee bijzondere vrouwen die al heel lang in Overdinkel wonen, dochters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart: de zusters Castissima en Leokorda. Maar ook over collega-ondernemers als Jos Wolters, Luciën Game, Johnny Koop en Gerard Bulter.



Op vrijdagavond 16 december 2016 werden eerste exemplaren van de Zoekerschool Krant aangeboden aan wethouder Joop Hassink en voorzitter Thea Evers van de HKL. Links op de foto hovenier Marco Bergsma, de initiatiefnemer en uitgever van de krant.

Maar ook informatie over wat er gebeurde in Losser in de 20e eeuw moest aan bod komen. De Historische Kring Losser leverde met 12 nieuwsoverzichten, die telkens een periode van tien jaar beslaan, en met veel historische foto's, een belangrijke bijdrage aan een unieke krant. De krant die op 19 december 2016 verscheen werd samengesteld door journalist Felix Nijland m.m.v. Riet Vos (fotografie) en Hans Brand (grafische vormgeving). De krant is bij Drukkerij Van Barneveld in Denekamp gedrukt.

Iedereen die geen exemplaar van de krant heeft ontvangen (wij denken aan onze leden die buiten het verspreidingsgebied van de krant wonen, maar ook aan alle andere belangstellenden) kan de krant ook op onze website (www.historischekringlosser.nl) lezen.

Digitale Nieuwsbrief

Tot nu toe ontvangen de meeste leden alle huishoudelijke mededelingen etc. alleen via deze rubriek in Oet Dorp en Marke. Drie jaar geleden hebben we een poging gedaan om informatie, die zich daarvoor leent, met u te gaan delen via een digitale nieuwsbrief. U moet daarbij denken aan korte berichten om u te herinneren aan ophanden zijnde evenementen (lezingen, jaarvergadering, excursies, Open Monumentendag etc.) of echt nieuws omtrent de HKL, waar u anders vaak pas weken of maanden later over geïnformeerd wordt. De nieuwsbrief kan ook voor mededelingen betreffende de contributie-inning en voor nieuws over de website gebruikt worden. Dat initiatief is toen 'gesmoord' in goede bedoelingen en niet van de grond gekomen. In 2016 heeft ons bestuurslid Peter Heerink het idee weer opgepikt en momenteel verschijnt er regelmatig een Nieuwsbrief met waardevolle informatie.

Wij beschikken tot nu toe nog maar over ongeveer 300 e-mailadressen en verzoeken daarom al onze andere leden om (als zij dat hebben) hun e-mailadres aan ons bekend te maken. Voor de verwerking van de hopelijk grote aantallen adressen is het voor ons erg gemakkelijk als u gebruik maakt van een formulier dat u op onze site (www.historischekringlosser.nl) kunt vinden (tabblad 'Aanmelding nieuwsbrief' in het menu).

'Velen hebben een mening zonder te weten'

Onder deze titel schreef onze secretaris als uitsmijter van het vorige nummer en daarmee ook van het jaar 2016 een soort cursiefje. Grappig bedoeld, maar ook een beetje cynisch. Het ging over de subsidieregeling van de gemeente Losser, die per 1 januari 2017 helemaal op de schop zou gaan en ook de HKL zwaar zou treffen. Het stukje werd geschreven op een moment dat de opwinding het grootst was. De krant stond er bol van, alle verenigingen schreeuwden moord en brand en alle politieke partijen buitelden

over elkaar heen om, de een nog luider dan de ander, duidelijk te maken dat dit niet de bedoeling was en dat dit te ver ging. Oet Dorp en Marke was al bij de drukker toen wethouder Wildschut ijlings een bijeenkomst belegde waar alle getroffen verenigingen voor uitgenodigd werden. Hij bleek eieren voor zijn geld te hebben gekozen en trok het voorstel in. Dat houdt niet in dat er nooit meer iets aan de subsidieregeling zal wijzigen, maar tot de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 blijft het min of meer bij het oude en is het zeker niet slechter.

De affaire was meer dan een storm in een glas water en het heeft duidelijk gemaakt dat we als verenigingen sterk staan als we duidelijk kunnen maken wat we willen of (in dit geval) niet willen.

HKL vitrine in Kulturhus 't Trefhuus Overdinkel

In september 2016 is in Overdinkel 't Trefhuus geopend. Dit Kulturhus is het hart van Overdinkel. Jong en oud komen er samen om, zoals de naam al zegt, elkaar te treffen en te ontspannen. 't Trefhuus is dé ontmoetingsplek voor Overdinkelnaren.

Vaste gebruikers van 't Trefhuus zijn Obs Het Kompas, Stichting Fundament-Cluster en Kinder-

domein (kinder- en buitenschoolse opvang). In 't Trefhuus zit ook een sportzaal. Aanloop genoeg dus in 't Trefhuus en daarom zijn wij blij dat ons de mogelijkheid werd geboden om in de grote hal een vitrine te plaatsen, waarin wij iets kunnen laten zien van wat de HKL is en doet, ook in Overdinkel.



Incasso contributie 2017

Bij de vele leden, die een incassomachtiging hebben afgegeven, zal de contributie 2017 in april worden afgeschreven. Leden zonder machtiging ontvangen in die maand een nota.

AGENDA

Zondag 23 april: Jaarvergadering en excursie

De jaarvergadering zal worden gehouden op zondagmiddag 23 april 2017 bij Grand Café Smit. De vergadering begint om 13.00 uur. Na de gewoonlijk korte bijeenkomst gaan we een bezoek brengen aan de voormalige Vliegbasis Twenthe.

Op 28 november 2016 hield Adrie Roding, oud-stadsarchivaris van Enschede, voor de HKL een drukbezochte presentatie over het vliegveldterrein. Adrie Roding is een groot kenner van de vliegveldhistorie en is ook betrokken bij het Luchtvaartmuseum Twenthe. Wij hebben hem bereid gevonden om deze excursie voor ons te verzorgen.

Wij gaan per bus, ook over het terrein, en tot slot drinken we koffie/thee met gebak bij Hotel Restaurant Savenije in Lonneker. U bent weer thuis om circa 18.00 uur.

Wij vragen u een eigen bijdrage van € 5 p.p. en deelname is voor eigen risico. Het aantal deelnemers is beperkt tot 50 personen en plaatsing is op volgorde van binnenkomst.

Wanneer u aan deze excursie wilt deelnemen kunt u zich vanaf 1 april tot uiterlijk 15 april aanmelden bij Thea Evers, telefoon: 053 5382613 of e-mail: thea.evers@home.nl

JAARVERSLAG 2016

Ledengroei

De laatste jaren beginnen we ons jaarverslag steeds met dit onderwerp en vorig jaar berekenden wij op deze plaats dat wij er sinds 2010 gemiddeld 50 leden per jaar bij hadden gekregen. 'Als we deze ontwikkeling weten door te zetten tellen we in 2019 het jaar dat de HKL vijftig jaar bestaat 1000 leden. Dat zou heel erg mooi zijn!' schreven wij in het jaarverslag over 2015.

Op 31 december 2016 telde de Historische Kring Losser echter al 981 leden. U wilt het misschien niet geloven, maar dat zijn er 151 meer dan aan het begin van het jaar. Wij kunnen het zelf ook bijna niet geloven, maar het is geen nep-nieuws en ook geen fake-bericht. Het is dus echt waar. Ongehoord! In deze tijd waarin veel verenigingen (ook historische) klagen over teruglopende ledenaantallen.

Hebben wij een verklaring voor deze plotselinge groeispurt? We kunnen alleen maar gissen, we hebben er geen onderzoek naar gedaan. We zijn in

2016 wel veel de straat op geweest om leden te werven. Bij maar liefst vijf evenementen gaven wij met een kraam acte de présence. Vooral bij de Samenloop voor Hoop in juni in Overdinkel hebben we een grote slag geslagen. De contributie 2016 van de 30 nieuwe leden, die we toen konden inschrijven, is door de HKL gedoneerd voor het goede doel (kankerbestrijding). Toen boekten we ook al ons 900-ste lid, de familie Japin uit Overdinkel.



Niejaarsvisite 2017: 900-ste lid in het zonnetje gezet. (foto Sietse Smit)

En verder is het denken wij een kwestie van waardering voor alle andere uitingen waarmee wij naar buiten treden: ons steeds maar mooier wordende tijdschrift Oet Dorp en Marke, meer dan 21.000 bidprentjes op onze website, elke dag een ander plaatje met een praatje op Facebook, steeds duidelijker aanwezigheid op het provinciale internetplatform MijnStad-MijnDorp (MSMD), onze website www.historischekringlosser.nl en één keer per maand een leuk artikel in De Week van Losser. En nieuw in 2016: de regelmatig verschijnende digitale Nieuwsbrief, met nieuwtjes en om onze leden te helpen herinneren aan weer een lezing of een andere activiteit.

De Avonden, de Middag (excursie) en Andere activiteiten

We begonnen het jaar 2016 op 4 januari met onze **Niejaarsvisite**. Zoals altijd een zeer geanimeerde bijeenkomst. Thea Evers en Jack Scholtens hadden weer een mooie quiz gemaakt.

Op 22 februari organiseerden we in 'eigen beheer' een avond met als titel '**Losser in oude foto's met moderne kaders**'. Andries Kuperus vertelde het bijbehorende verhaal aan de hand van een PowerPointpresentatie met fotomontages waarin hij oud en nieuw met elkaar verweven had. Ook werden er op die avond nog enkele oude filmpjes vertoond. Succes verzekerd.

Op de 21-ste dag van de dialectmaand (maart) vroeg Harry Nijhuis, streektaalconsulent bij de Twentse Welle, aandacht voor **de waarde van het dialect in deze tijd**. Hij vulde zijn betoog aan met een dialectquiz en met spreekwoorden en gezegden. Harry Nijhuis maakte er een leuke, onderhoudende avond van.

Op zondag 10 april hielden we onze **Jaarvergadering** en daarna brachten we een bezoek aan Bevergern. We deden dat voor het eerst met een autobus. In Bevergern werden we, in twee groepen, door deskundige en enthousiaste gidsen rondgeleid. In OD+M 2016/2 heeft u een uitgebreid verslag van die middag kunnen lezen. Als u dat nog eens na wilt lezen kunt u dat ook doen op onze website.



Met de HKL op excursie in Bevergern.

Op 24 oktober begon het winterseizoen met een lezing door Thea Evers (onze voorzitter) over **het leven en het werk van Willem Wilmink**, die een dag later 80 jaar geworden zou zijn, als hij niet al in 2003 overleden was. Thea Evers heeft in de afgelopen jaren al verschillende keren lezingen gehouden over Wilmink, die zij geholpen heeft bij één van zijn bloemlezingen. Het was een interessante, boeiende en erg druk bezochte avond, die ongeveer 100 belangstellenden trok.

Op 28 november sloot Adrie Roding de rij lezingen van het jaar 2016 af met een al even boeiende lezing over **het Vliegveldterrein Twenthe**. Adrie Roding, oud-stadsarchivaris van Enschede, is een groot kenner van de vliegveldhistorie en een enthousiast spreker. Ook nu telden we ongeveer 100 bezoekers.

Regelmatig houden we echter ook zelf lezingen. Sietse Smit, Bennie Nijhof, Thea Evers en Georg van Slageren hebben diverse onderwerpen beschikbaar, die ze graag met anderen (ook buiten de HKL) willen delen. Voor meer informatie kunnen belangstellenden contact opnemen met de genoemde personen of mailen naar secretaris@historischekringlosser.nl.

Oet Dorp en Marke

Oet Dorp en Marke is het belangrijkste medium waarmee de HKL zich profileert. Door de sterke ledengroei werd de reguliere oplage in 2016 verhoogd van 850 naar 1050 exemplaren. Het septembernummer van het jaar 2016 was een 'special' van 76 pagina's over de Sint Martinuskerk, die 50 jaar geleden werd geconsacreerd en op 20 november 2016, zes weken na het jubileumfeest, helaas aan de eredienst werd onttrokken.

Het blijft verheugend dat we er steeds vrij gemakkelijk in slagen om een kwalitatief goed en door onze lezers ook hoog gewaardeerd tijdschrift te maken. Regelmatig leveren ook derden een belangrijk aandeel in de kopij en dat waarderen wij zeer!

Open Monumentendag

Open Monumentendag (OMD) vindt in de gemeente Losser plaats met financiële steun van de gemeente en wordt georganiseerd onder auspiciën van de HKL en DDM (De Lutte). Het landelijke thema voor OMD 2016 was 'Iconen en Symbolen'. Naast de gebruikelijke openstellingen was de presentatie van een fietsroute langs Mariakapellen en Landkruisen in de gemeente Losser de meest in het oog springende activiteit.

Joodse kindervluchtelingen in Losser (1939)

In juli 2016 ontvingen wij via de VVV een e-mailbericht uit Argentinië. Daniel Schürmann (Buenos Aires, 1951) vroeg om hulp bij zijn zoektocht naar de geschiedenis van zijn moeder Edith Zellerkraut, die als Joods meisje in 1939 in Losser onderdak zou hebben gevonden. Hij schreef erbij dat hij begin augustus met vakantie in Nederland zou zijn. Gelukkig konden wij hem snel helpen en het gevolg is dat Daniel en zijn vrouw Maria Theresa op dinsdag 9 augustus 2016 Losser bezochten. Het was voor Daniel en daardoor ook voor ons een emotionele gebeurtenis.

Dat wij Daniel Schürmann zo snel konden helpen was te danken aan Thea Evers, die in de zomer van 2013 in 'Oet Dorp en Marke' over de geschiedenis van het K.L. Smitoord, waar de kinderen werden ondergebracht, had geschreven. Na een kort onderzoek kwam er nog veel meer informatie boven water, zoals het gegeven dat Edith niet alleen naar Nederland kwam, maar samen met twee zusjes en een broer. En Daniel Schürmann bracht voor ons een aantal bijzondere foto's en documenten mee.



Edith Zellerkraut en haar zusjes Erna (1926) en Ruth (1929) verbleven na Losser nog op verschillende particuliere adressen in Nederland. Zij over-

leefden samen met hun broer Dagobert, die overigens niet in Losser is geweest, de oorlogsjaren doordat ze in januari 1941 met een Rode Kruis Transport vanuit Amsterdam per trein via Berlijn naar Lissabon konden reizen en vandaar per boot naar Argentinië gingen. In Argentinië werden ze opgewacht door hun beide ouders. Vader was daar al vanaf 1938 en moeder is er kennelijk later ook in geslaagd om naar Argentinië te reizen.

Veel weten we al, maar nog veel meer zal verder uitgezocht moeten worden, maar dat dit tot een boeiend artikel in Oet Dorp en Marke zal leiden is wel zeker. Het hele artikel over het K.L. Smitoord kunt u lezen op www.historischedorpen.nl onder de knop Oet Dorp en Marke (2013/2).

Zoekerschool Krant

De uitsmijter van dit jaar was letterlijk en figuurlijk op 19 december de uitgave van een speciale historische Zoekerschool Krant door Hoveniersbedrijf Bergsma. Wij hebben met heel veel plezier aan de invulling van deze krant meegewerkt. Meer hierover in de rubriek 'Van het bestuur' in dit nummer. Hierbij ziet u de foto van het voltallige bestuur die de achterkant van de krant siert. *(foto Riet Vos)*



Tot slot

We willen dit jaarverslag afsluiten met een bedankje aan onze leden, die hun niet aflatende enthousiasme overbrengen op mensen die nog geen lid zijn. Zij zorgden mede voor de aanwas van 151 nieuwe leden in 2016. Een woord van dank is ook op zijn plaats aan onze trouwe adverteerders. Wij hopen ook in 2017 weer een beroep op hen te mogen doen.

En verder zijn er veel activiteiten die zo vanzelfsprekend zijn dat we ze in het jaarverslag maar achterwege laten. Voor iedereen die aan die activiteiten heeft meegewerkt:

ONZE HARTELIJKE DANK

Losser, maart 2017

Namens het bestuur van de Historische Kring Losser
Georg van Slageren (secretaris)

JOHN INGRAM EN DE VLIEGTUIGCRASH OP DE HAAR; aanvulling

In Oet Dorp en Marke 2013-1 publiceerden wij een artikel over de vliegtuigcrash op De Haar in 1943, waarbij de Australische vlieger John Ingram om het leven kwam. De plek waar dit gebeurde werd ook opgenomen in 'Plaatsen van herinnering' (2013), een boekje met een fietstocht, dat onze leden destijds gratis hebben ontvangen.



In die route is ook het graf van John Ingram op de Algemene begraafplaats aan de Bookholtlaan in Losser opgenomen.

Het artikel over deze vliegtuigcrash met een aanvulling/correctie, zou ook geplaatst worden in het boek van de Historische Kring Glanerbrug 'Opstaan 't is oorlog' (2015). Men besloot echter hierin een 'eigen verhaal' over deze dramatische gebeurtenis op te nemen.

Voor de volledigheid brengen wij deze aanvulling/correctie alsnog onder uw aandacht.

Naar aanleiding van het artikel, dat in 2013 verscheen in Oet Dorp en Marke kwam ik in augustus 2015 in gesprek met de heer T.J. in het Veld (geb. 1929). Hij is een zoon van 'Zwarte Katrien' (de bijnaam van zijn moeder), die in het artikel wordt genoemd. Zijn jeugd jaren bracht hij door in de Beekhoek, aan de Lossersestraat.

Hij vertelde mij het volgende:

Het was de familie die nacht natuurlijk niet ontgaan dat er een vliegtuig was neergestort. 's Morgens vroeg, nadat hij zoals elke morgen, eerst het vee had gevoerd (vader hield o.m. schapen en varkens), ging hij met buurjongens naar de plek waar het vliegtuig was neergestort. Hij vond als eerste een leren vliegeniersmuts. Maar toen hij die opraapte, kreeg hij direct 'een schop onder de kont van een Duitser', want die waren er dus nog. En die vliegeniersmuts mocht hij natuurlijk niet houden.

Maar zij zagen ook het stoffelijk overschot van de verongelukte piloot. Alleen de romp van het lichaam was over en dat had diepe indruk gemaakt op de jongens. De Duitsers maakten in een korenveld een rechthoekig stuk grond vrij en daar begroeven zij de romp.

De jongens struinden het gebied verder af, zonder nog iets te vinden van hun gading.

Na enige tijd kwam gemeentewerker Gerard E. aan op het terrein. Hij was op de fiets uit Losser gekomen, klaarblijkelijk met de opdracht om naar stoffelijke resten te zoeken. Hij vroeg aan de jongens of zij ook iets hadden gezien en zij wezen hem de plek waar de Duitsers de romp in de grond hadden begraven. Vervolgens werd er bij de familie Saris, die daar in de buurt woonde, een hak gehaald en daarmee werd het zand weer verwijderd. Het stoffelijk overschot werd door de gemeentearbeider in een jutezak gedaan en achter op de fiets naar Losser vervoerd.

De heer In het Veld wees mij er verder op, dat de heren Kamphuis en Meijer twee vliegtuigcrashes met elkaar verwarden.

Het verhaal van een bemanningslid, dat terecht kwam in een boom op het erf van meester Biesterbos, betrof een crash van latere datum. Hij wist niet waar dat vliegtuig uiteindelijk was neergestort, vermoedelijk in de richting van Lonneker, vliegveld, of het Haagse bos?

Dat de politie gebeld was, leek hem onwaarschijnlijk: 'De Duitsers lagen in het St. Olafklooster aan de overkant'. Zijn moeder had de Duitse soldaat, die de parachutist schopte, inderdaad in het gezicht geslagen. Maar een week lang aardappels schillen, daar was het niet van gekomen. Zijn moeder werd in eerste instantie meegevoerd naar de openbare lagere school aan de Bultsweg in Glanerbrug. Samen met zijn zuster moest hij daar wat kleren naar toe brengen, want ze zou van daaruit naar Hengelo gebracht worden.

Maar... zij was, ofwel dezelfde avond, ofwel de volgende ochtend al weer thuis. Zijn moeder was van geboorte een Duitse. Haar vader kwam uit Sachsen-Anhalt. En laat nou de commandant in de school in Glanerbrug daar ook vandaan komen. Ze hadden goede en leuke gesprekken gehad. En daar was het bij gebleven.

Van die tweede vliegtuigcrash, waarbij meerdere bemanningsleden al boven de Beekhoek waren afgesprongen, wist hij ook te vertellen dat één van hen zich had weten te redden, vermoedelijk door zich te verstoppen onder het kippenhok van boer Krabbe, de boer die ook melkbussen ophaalde bij andere boeren.

Gemeentewerker Gerard E. trouwde later met een zus van zijn vrouw en natuurlijk was de 'Vliegtuigcrash op de Haar' vaak een onderwerp van gesprek tussen de heer In het Veld en zijn zwager.

Thea Evers

EEN 'OORLOGSKIND' UIT UTRECHT IN LOSSER

Vorig najaar ontvingen wij van ons lid Jan Zandbergen het volgende bericht:

"Tijdens onze vakantie in Sauerland ontmoetten wij Bart Telderman. Hij vertelde dat hij als 'oorlogskind' ongeveer één jaar in Losser had gewoond bij een (hoef)smid aan een plein, tegenover een slagerij, waar kalveren geslacht werden. Die smederij kon ik niet zo snel plaatsen, maar die slagerij moest wel die van Luijterink zijn geweest. Zijn broer had gelogeed bij de familie Scheffer aan de Oldenzaalsestraat. Naderhand herinnerde hij zich ook de naam van de smid: 'Mulder'. Hij vertelde dat er in het gezin enkele mooie dochters waren. Toen hij de naam Mulder noemde schoot mij te binnen dat het Muller van 'Mullos' geweest moet zijn. Onze medevakantiegangers waren Cees en Rita Liet. En dus was de link snel gelegd, want Mullos werd later door Trioliet overgenomen. De heer Bart Telderman is een 82 jarige vlotte prater die zich steeds meer van die tijd herinnert. Hij is wel een keer terug geweest in Losser, maar toen was de smederij al weg. Ik heb hem beloofd dit verhaal aan de redactie van Oet Dorp en Marke door te geven. Misschien levert het nog een leuk artikel op."

Welnu, hierna volgt het artikel dat het contact met Bart Telderman opleverde.

Ons gezin bestaande uit vader, moeder en 5 kinderen woonde in een (te) kleine arbeiderswoning in Utrecht. De jongste, een meisje, werd in februari 1945 als oorlogskindje geboren. Vader was machinebankwerker bij Systeem Kok in Utrecht en moeder huisvrouw. In de oorlog zat vader thuis ondergedoken en werd later als dwangarbeider voor de Duitsers tewerk gesteld. Moeder kreeg trombose in haar benen en ging vaak naar een rusthuis om op verhaal te komen. Een mevrouw van de gezinsverzorging en ik (geboren 9 mei 1934) als oudste van het gezin namen toen geruime tijd de taken van moeder over.

De pater van onze parochie bracht in die dagen regelmatig een bezoek aan huis. Op zekere dag werden mijn twee jaar jongere broer Piet en ik naar een weeshuis vlak in de buurt gebracht. Het heeft niet langer dan twee dagen geduurd of we waren over de hoge muur van het nonnenklooster geklommen en zaten weer lekker thuis. Een ander zusje werd bij pleegouders in de buurt liefdevol opgevangen, zoals ik later hoorde.

Op zekere dag kwam er bericht binnen, dat ook vanwege hongersnood en wat al niet meer de kinderen, uitgezonderd de jongste, zouden worden

ondergebracht in gebieden waar de situatie beter was. De twee meisje gingen naar de Kwakel (ergens in Noord-Holland) en voor mij en mijn jongere broertje stond een lange avontuurlijke reis te wachten met als eindbestemming Losser (zoals later bleek).

De tocht ging met diverse voertuigen, paard en wagen, vrachtwagens e.d. en met het oog op luchtaanvallen werd vooral in het donker gereden. Het was in ieder geval geen luxe touringcar op weg naar Twente.

De kinderen kwamen aan bij de katholieke kerk. Naam, tijd en dag van aankomst weet ik mij niet meer te herinneren, wel dat het een mooie dag was en vrolijke mensen op het kerkplein ons stonden op te wachten. Mijn broer Piet en ik werden van elkaar gescheiden bij de verdeling over de pleeggezinnen, wat ik niet als leuk heb ervaren. Maar dat verdriet was al gauw voorbij.

Piet werd ondergebracht bij de familie Scheffer aan de Oldenzaalsestraat. Ik herinner mij een vader, moeder en een oudere zoon. Deze laatste is, toen hij in militaire dienst was in Utrecht, in ons ouderlijk huis Piet wezen opzoeken. Dat was heel verrassend voor ons om hem weer terug te zien. Ook ik heb later geprobeerd mijn familie Muller (waarover hierna meer) op te zoeken, maar tevergeefs, er was niets meer van de oude situatie terug te vinden. Wel bezocht ik met mijn zwager destijds vanuit Deurningen de oude heer Scheffer, die toen in een bejaardenhuis in Losser woonde.

Ik zocht mijn broertje regelmatig op daar aan de Oldenzaalsestraat, die volgens mij nogal steil omhoog liep en waar ik met een karretje naar beneden het dorp in suisde. We waren de hele dag vrij om te gaan en te staan waar we wilden, want er was geen school meer. Ik werd zelf ondergebracht bij de familie Muller midden in Losser. Een groot gezin met meerdere leuke dochters. Roggepap heb ik daar leren eten en ik werd door een ieder geaccepteerd en verwend. Goed eten en ook nog aangekleed, want er was volgens mij maar weinig ofwel niets meegegeven uit Utrecht.

Ik stond vaak in of nabij de smederij te kijken naar de paarden, die door de boeren uit de omgeving werden gebracht om nieuwe hoefijzers onder te doen. Ik keek dan verbaasd en zorgelijk hoe hij de roodgloeiende ijzers na het ontdoen van de oude ijzers aanbracht op de paardenhoeven. Ook herinner ik mij, dat ik in die oorlogsperiode buiten in het huuske mijn behoefte moest doen. Thuis in Utrecht hadden wij al een wc.

Schuin aan de overkant van de smederij was een slagerij annex slachterij, waar tientallen kalveren werden verdoofd en daarna geslacht. Ik stond daar ook te kijken; het bloed van die dieren werd dan opgevangen in kuipen. Daar wordt bloedworst van gemaakt zeiden ze tegen mij. Een ander verhaal dat mij te binnen schiet was, toen ik op een dag weer bij de smederij stond



Dit was de werkplaats van de twee broers Muller die hier (aan het Kanaal) al in 1910 samen een wagenmakerij en smederij dreven.

te kijken en een boer, die zijn paard kwam ophalen na het wisselen van de hoefijzers, mij plots op zijn paard zette, het dier een tik op de kont gaf, dat vervolgens in een draf het erf van de smederij verliet. Ik was zo verstandig om de manen van het paard stevig vast te pakken en te houden. Het paard bracht mij veilig op de plaats van bestemming, zij het, dat ik bij aankomst op de boerderij aan de Oldenzaalsestraat, een lange waslijn moest ontwijken alvorens tot stilstand te komen. Op mijn klompjes (thuis niet gewend) snel weer naar smid Muller, brak er een kap van mijn linker klomp. Familie Muller was wel even een beetje boos, herinner ik mij.

Eind maart 1945 was er veel beweging van Duitse soldaten in het dorp. Een vrouw werd van haar fiets gerukt. De commandant van die groep soldaten gaf die Duitser op zijn kop en die moest de fiets aan de vrouw teruggeven. Er waren daardoor in mijn ogen ook nog goede Duitsers.

Ik liep ook vaak op straat te mijmeren en dacht aan thuis. Men voelde in Losser dat de oorlog ten einde liep. Duitsers verlieten massaal ons land. Het was eigenlijk maar een klein stukkie naar Duitsland dacht ik. Wij, mijn broer Piet en ik, waren al met onze gedachten bij huis. Losser werd begin april 1945 bevrijd en Utrecht op 5 mei. Toen de kust veilig was hebben we ergens in de maand mei afscheid genomen van onze pleeggezinnen en we zijn nog altijd in ons hart voor alles dankbaar. Dank ook aan die organisatie(s),

die dit hebben mogelijk gemaakt. De terugreis verliep ongeveer zoals we gekomen waren, met dit verschil, dat thuis moeder boven uit het zolder-raampje van ons kleine huis hing om te kijken wat voor jochies daar aan kwamen lopen. Er ging wederom veel in ons beiden om. Het waren haar twee oudste kinderen, die naar hun gevoel een vrij lange tijd van huis waren geweest en weer herenigd werden, behalve vader, die nog terug moest komen van zijn dwangarbeid, wat uiteindelijk is gelukt.

Bart Telderman (Westbroek bij Utrecht)

Naschrift:

De familie Muller



Op deze luchtfoto ziet u links (diagonaal) de Gronausestraat met de tram-rails. Helemaal rechts in het midden de Aloysiusschool en daarboven de werkplaats van de gebroeders Muller. Helemaal linksboven is nog een puntje van slagerij Luijterink te zien.

Twee broers Muller hadden al in 1910 (aan het zogenoemde Kanaal) samen een wagenmakerij en smederij. Hendrik ging naderhand zijn eigen weg en kreeg zijn eigen elektrotechnisch installatiebedrijf. Hendrik Muller had drie zonen die elk een eigen zaak begonnen. Een ervan was Hennie die in Losser een machinefabriek op zou richten. Zijn bedrijf vervaardigde hooi- en schovenblazers onder de naam 'Mullos' en zou later door de gebroeders Liet overgenomen worden. De naam veranderde toen in Trioliet-Mullos. Het

bedrijf heeft Losser helaas verlaten en is nu gevestigd in Oldenzaal en draagt de naam Trioliet.

Herman bleef wagenmaker en hoefsmid. Bart Telderman vond gastvrij ont-haal in het gezin van de wagenmaker, die bij de werkplaats woonde.

In de toekomst hopen wij nog eens uitgebreid aandacht aan de onderne-mende familie Muller te besteden.

Hongerwinter in Losser

In de winter 1944/1945 werd de oorlog ook in Losser steeds voelbaarder. Omdat de Duitsers veel schoolgebouwen vorderden en later ook door ge-brek aan kolen om de kachels te stoken, werden scholen gesloten. Ook het hele verenigingsleven kwam stil te liggen, maar echt honger is in de ge-meente Losser niet geleden. De gezamenlijke kerken organiseerden zelfs inzamelingsacties voor het westen, die in totaal meer dan 12.000 kg voed-sel opleverden. Daarnaast kwamen kinderen uit het westen naar hier, ook dat was een gezamenlijke actie. In het Hervormde kerkblad van maart 1945 wordt gemeld dat eind februari ook een aantal kinderen uit Utrecht hier arriveerde. 'Dankzij veler medewerking kon de schare van 95 kinderen vrij snel ondergebracht worden'. Het is aannemelijk dat Bart Telderman en zijn broertje met deze 'schare' mee naar Losser gekomen zijn. Dat betekent dat zij maar ruim twee maanden van huis geweest zijn. In hun herinnering (be-Invloed door heimwee?) was het kennelijk een veel langere periode.

Georg van Slageren

DUITSE JONGENS

In welk jaar het was weet ik niet meer precies, maar in elk geval kort na de Tweede Wereldoorlog, die zo onnoemelijk veel leed heeft gebracht voor de mensheid. Maar ook de nasleep van deze oorlog is soms bijna niet te be-schrijven. Denk maar een aan de trauma's waaronder velen van ons ook nu nog lijden.

Aan de Hogeweg denkende zie ik ze nog lopen, de Duitse jongens van 10, misschien 12 of 13 jaar oud. In het dorp durfden ze niet te komen. Dan zou-den ze worden opgepakt en de grens worden overgezet. Deze Duitse jon-gen waren uit pure nood, misschien wel door honger, door hun ouders de grens over gestuurd. Meestal gebeurde dat 's nachts.

Bij ons in de buurt stonden in die tijd veel roggemijten en enkele malen heb ik gezien dat daar 's morgens Duitse jongens uitkropen. Ze gingen dan heel

schuchter op pad om bij de bewoners van de Hogeweg heel timide om brood te vragen. Eigenlijk was het bedelen door onschuldigen. Dat de werkelijk schuldigen aan de oorlog nadien zijn gaan bedelen daarvan is bij schrijver dezes niet één geval bekend, maar dat terzijde.

De kinderen bij ons in de buurt scholden de jongens dan uit en ik denk dat ik daar ook wel aan mee gedaan heb. Wist ik veel?

We zongen dan het volgende liedje:

'Mot penning pot, stuk papier
wat doen die rotmoffen hier.'

Of riepen het volgende rijmpje:

'Kiek in de lucht, Hitler op de vlucht
Kiek op de grond, een hoop stront.'

Dit moet voor die Duitse jongens heel bedreigend zijn geweest. Ze vluchtten dan alle kanten op. Met deze jongens heb ik nooit kunnen spreken. Ik wist toen ook nog niet dat ze een andere taal spraken. Deze Duitse jongens, door ervaring wijzer geworden, wachtten tot wij naar school waren en kwamen dan pas uit hun schuilplaatsen tevoorschijn. Hierdoor zag ik ze een tijd niet meer en vergat ze ook weer zoals dat bij kinderen gaat.

Toen gebeurde er iets dat ik nooit meer heb vergeten en wel het volgende. Zaterdag werd er bij ons thuis, in tegenstelling tot andere werkdagen, tus-



De schrijver van dit verhaal als jongetje van een jaar of acht. In die tijd werd er thuis nog niet veel gefotografeerd. Deze foto is gemaakt door een rondreizende beroepsfotograaf die bij scholen langs ging. Als je geluk had kwam je zo nog eens op de foto. Veel oudere lezers zullen zich dit soort plaatjes herinneren.

sen de middag warm gegeten. Ons ma kookte veel. Als er mee-eters waren zeiden die wel eens 'vrouw Postma, je hebt veel te veel gekookt'. 'Och', zei ma dan, 'teveel kan ik niet koken, er kan altijd nog iemand komen. We hebben ook nog varkens en die mogen ook wel eens wat lekkers hebben, want ze leven al zo kort. Die varkens eten gewoon alles op; een zat varken heb ik nog nooit gezien'. Of ze alleen varkens bedoelde of ook andere wezens op

dit ondermaanse weet ik niet. En ook denk ik nu maar, alles weten maakt ook niet gelukkig (niet zelf bedacht hoor).

Ik zie het op die bewuste zaterdagmiddag met mijn ogen dicht en mijn oren open weer gebeuren. We zitten met zo'n 10 à 12, 13 personen aan een grote uittrektafel te eten, ma staat aan het fornuis. Er wordt zacht geklopt. 'Ja' zegt ma, de deur gaat open en er staan twee schrale jongens in de deuropening. Ze stamelen, 'Brot, Brot haben sie Brot für uns?' Ma zegt tegen ons allen 'maak eens een beetje plaats. Er wordt ingeschoven en ma pakt twee borden uit de kast, zet ze op tafel, twee stoelen erbij en zegt dan tegen de jongens 'hinsetzen und essen'. Dit was de eerste keer dat ik ma Duits hoorde spreken. De jongens gingen zitten en hun borden werden vol geschept en dat was het voor ma.

Eerst op latere leeftijd kan ik me enigszins voorstellen wat een overweldigende ervaring dat voor die jongens moet zijn geweest. Ze waren totaal overdonderd, eerst nog schuchter en bang, maar toen ze merkten dat niemand meer op hen lette, vielen ze aan als uitgehongerde honden. Toen hun borden leeg waren keken ze verbaasd om zich heen. Er was één die wel op hen lette en dat was ma en voordat ze het beseften was hun bord weer gevuld. De gelukzaligheid en ik weet niet precies wat ze precies uitstraalden kan ik niet beschrijven. Daar bestaan geen woorden voor. Waarschijnlijk was het een stukje van de hemel voor hen. Ze hebben gegeten tot ze niet meer konden. Ma liet hen toen een karweitje doen. Houtjes hakken of zo. Praatte nog wat met hen, waar ik niets van begreep. Hun rugzakken werden gevuld met ik weet niet meer wat. Ze werden nog eens gewaarschuwd zich niet te laten pakken door politie of douane want die zou hen alles weer afpakken. Hierop klopte één van de jongens op zijn buik en zei in plat Duits 'dit neemt mie geeneen meer af', waarna ze weer op pad gingen. Hoe ze heetten en waar ze woonden weet ik niet. Bij ons thuis hebben we ze nooit meer gezien. En toch, toch zie ik ze nog wel eens als ik over de Hogeweg fiets of loop. Als ik alleen ben in mijn herinneringen komt het verleden heel sterk weer naar boven. Het zal wel met het ouder worden te maken hebben. Het mooie en goede aan herinneringen komt steeds meer op de voorgrond en het rottige en slechte lijkt steeds verder weg. Zo heeft ouder worden toch ook wel zijn voordelen. Fijne herinneringen geven een fijn en blij gevoel. Ze op te schrijven geeft voldoening. Probeert u het ook eens lezer dezes. Als u naar school bent geweest kunt u schrijven en mooie herinneringen heeft iedereen toch. Kom op lezer, laat je pen eens warm lopen zodat ons blad nog mooier wordt. U weet toch dat wie schrijft die blijft.

Jacob Postma (1942)

EEN VAN HEEK BUITEN DE STADSGRENZEN

Ludwig van Heek was in de jaren '20 van de twintigste eeuw firmant van het mega-textielconcern Van Heek & Co. Van jongs af aan genoot hij een internationale opleiding, met betrekkingen in de textielindustrie in Engeland en Duitsland. Zijn privé leven speelde zich vooral af in de Twentse villa's en landgoederen. Hier bereidde hij zijn oudste zoon Helmich Jan Paul voor op zijn naderende opname als firmant bij Van Heek & Co, een familietraditie. Maar de andere Van Heeks vonden Helmich maar een 'losbol' en vertrouwden hem niet. In 1926 kreeg daarom een Ledeboer de functie waar Helmich recht op had. Hierop stapte Ludwig uit Van Heek & Co en zette samen met zijn zoons Helmich en Ludwig jr. (geb. 1903) in Losser een eigen fabriek op.

Dit portret van Ludwig van Heek bevindt zich in de hal van het kantoor van de fabriek in Losser.

Naar een ontwerp van architect A.G. Beltman werd een 'fabrieksstraat' met imposante watertoren gebouwd. Bovenin een reservoir met bluswater ter bescherming van de eronder opgeslagen balen katoen. In 1928 begon de spinnerij L. Van Heek & Zonen N.V. met het fabriceren van weefgarens, tricotage-garens en verbandgaas. Via het spoor werden kolen geïmporteerd uit het Duitse Ibbenbüren, en grondstoffen uit Duitsland, Portugal, Azië, Amerika en de koloniën. Op het laatste stuk moesten de goederentrans soms stapvoets rijden. De Elsbeek en de Dinkel traden destijds regelmatig buiten hun oevers.





Fabrieksstraat met een imposante watertoren.

In het dorp met hoge werkloosheid was de fabriek meer dan welkom. Er werd op volle toeren gedraaid, in de vorm van een '4 uur op, 4 uur af' (bedoeld zal zijn een volcontinu) ploegenschema. In het dorp Losser noemde men de fabriek daarom 'De Boerderij', daar hield het werk ook nooit op. En net als bij andere textielbedrijven kwam het wel eens tot confrontaties. In 1938 bijvoorbeeld, toen de directie eerder gemaakte

afspraken over ploegenbijslag en betaalde vakantiedagen ongedaan maakte. Er werd een week gestaakt onder leiding van de vakbonden. De directie betaalde als dwangmiddel loon van de laatst gewerkte arbeidsweek niet uit. De stakers dwongen arbeiders die toch gingen werken om naar huis te gaan en gooiden hun ruiten in. Toen politie en veldwachters betrokken werden om de veiligheid en de orde te handhaven, namen de directie en vakbonden gas terug en werd een overeenkomst bereikt.

Lang heeft Ludwig van Heek niet kunnen genieten van zijn Losserse fabriek. In slechte gezondheid verbleef hij zijn laatste jaren op kasteel Goyen bij het Italiaanse Merano, waar hij in 1931 overleed. Helmich Jan Paul van Heek stond nu aan het roer. Later betrok Helmich zijn zoon Ludwig van Heek jr. (geboren in 1929) ook bij het bedrijf. In 1939 breidde de fabriek uit met een weverij waar verbandstoffen werden geproduceerd. In 1962 kwam men onder druk van een veranderende wereldmarkt weer bij elkaar. L. van Heek & Zonen N.V. investeerde een groot bedrag in de noodlijdende Van Heek & Co fabriek 'Rigtersbleek', en Helmich werd er president-commissaris. In hetzelfde jaar fuseerde de Losserse fabriek met de Almelose onderneming Gebroeders Scholten & Co, en ging verder als 'Van Heek-Scholco'. Vele fu-

sies, overnames en inkrimpingen zouden nog volgen, Spinnerij Nederland, Van Heek-Meander, Van Heek-ten Cate. En een splitsing van de medische en textielproductie, Van Heek Medical en Van Heek Textiles. Laatste eigenaar van de Medical afdeling te Losser was het Britse bedrijf Safa. In 2001 gingen zij failliet. Van Heek Textiles BV produceert nog steeds, en levert onder meer wereldwijd boeklinnen.

Marijn Smeehuijzen (met dank aan Theo Hassing, interview)

(Marijn Smeehuizen is werkzaam bij het gemeentearchief van Enschede en Theo Hassing was voor zijn pensionering lange tijd werkzaam bij Van Heek in Losser. De tekst is een bewerkte versie van het gelijknamige artikel in de Achteruitkijkspiegel (kijk op: www.achteruitkijkspiegel.nl, ook voor de bronnen waarop het artikel gebaseerd is.)

Over N.V. Textiel fabriek L. van Heek & Zonen is in Oet Dorp en Marke enkele keren eerder gepubliceerd.

Thea Evers leverde drie maal een bijdrage:

- 'Een Plezierreis bij Van Heek naar Amsterdam' (1994/1)
- 'De piep van het Febriek', gebouwd door schoorsteenbouwer Geelen (2010/4)
- 'De graaf van Losser', over arbeidsonrust in de beginjaren van de fabriek. (2012/3)
- Een vierde artikel is van de hand van dr. Gerard Kuys. Onder de titel 'Een veenbrand komt aan de oppervlakte' schreef hij over de staking in 1938. (2011/4)

Behalve het verhaal over de plezierreis zijn de artikelen na te lezen op onze website www.historischekringlosser.nl

OVER C. DE JONG, PHOTOGRAAF TE OVERDINKEL, GESPROKEN

Zo nu en dan duiken er oude postkaarten op van de fotograaf Cornelis de Jong. Het betreft meestal prenten van Losser, Overdinkel en Glane. Kort geleden werd er nog een tweetal aan de Historische Kring Losser geschonken door mevr. Joke Masselink-Hassink. Het foto archief van de HKL herbergt nog een aantal andere exemplaren. Een aantal kaartenhandelaren op internet biedt ook nog enige postkaarten tegen een redelijke vergoeding aan. Ik ben met een korte google zoektocht zes verschillende tegengekomen waarbij er jaartallen worden genoemd van 1910 t/m 1930.



Korte biografie

Cornelis de Jong werd op 2 juni 1884 in de Fruithofsteeg te Steenwijk geboren als oudste kind van het echtpaar Cornelis de Jong en Aaltje ten Veen. Na hem zouden er nog acht broers en zusters volgen.

Nadat vader Cornelis de zaak had verkend in de Twentse textiel te Enschede en Gronau vertrok het gezin op 25-04-1885 naar Gronau. Op 12-10-1885 werd verhuisd van Gronau naar Glane, gemeente Losser. Het adres aldaar was indertijd B 66 later B 85. Op 31-12-1888 keerde het gezin terug naar Steenwijk.

Het lidmatenboek van de hervormde gemeente te Losser zegt daarover: C. de Jong, met attestatie op 02-10-1885 ingekomen uit Gronau; op 31-12-1888 met attestatie vertrokken naar Steenwijkerwold.

Vermoedelijk kon in Steenwijkerwold niet voldoende geld worden verdiend om het gezin te onderhouden en kwamen zij weer terug naar Losser. Het gezin kreeg onderdak in het Tiekerveen. Hier groeide Cornelis op, samen met een aantal van zijn broers en zusters. Vier van de negen kinderen waren al op jonge leeftijd overleden.



Na de lagere school moest Cornelis vlot aan het werk in de textiel. Er moest geld in het laadje komen. Behalve als textielarbeider, stond hij in 1917 te boek als winkelier (vermelding in de huwelijksakte uit 1917 van zijn broer Johannes, waar hij getuige was), rijwielhandelaar en fotograaf (huwelijksakte 1926 van broer Willem Pieter, waar Cornelis ook als getuige vermeld staat).

In de eerste jaren van de Twintigste eeuw, ontmoette Cornelis zijn latere vrouw Aaltje Kroezen, met wie hij op 8 januari 1907 in Losser in het huwelijk trad. Aaltje was geboren in de stad Coevorden op 18 september 1883 en overleed te Losser op 12 december 1967.

Toen hij trouwde diende Cornelis nog bij de Nationale Militie. Getuigen bij het huwelijk waren Dirk Heino (landbouwer), Johannes Gerardus van Huizen (barbier), Machiel ten Veen (zijn oom, arbeider) en Willem de Jong, ook een oom en van beroep ook arbeider. Bijzonder is dat hij gelijk met zijn jongere broer Frans in het huwelijksbootje stapte.

Uit het huwelijk van Cornelis en Aaltje werden geen kinderen geboren. Lange tijd woonde wel een dochter van een kennis bij hen thuis, die als een eigen dochter werd behandeld.

Cornelis woonde te Overdinkel op O 432, O 265 later op O 188, waar de winkel en de fotografie in de voorkamer werden gedreven. Ondertussen bleef echtgenote Aaltje werken in de textiel om zo voldoende inkomen te hebben.



De hobby van Cornelis, de fotografie, werd zijn werk. Niet alleen in Losser, Overdinkel en Glane schoot hij zijn plaatjes, maar in heel Nederland. Zijn ansichtkaarten zijn nu verzamelobjecten geworden.

Daarnaast hield Cornelis van muziek en hij was lid van muziekvereniging 'Eendracht' uit Overdinkel. In de jaren twintig was hij secretaris van de vereniging en in de jaren dertig gewoon bestuurslid.

In 1931 gingen Cornelis en Aaltje in Losser wonen. Cornelis werd in 1942 ziek en hij overleed op 23 september 1942 in het ziekenhuis te Enschede. Enkele dagen later werd hij ter ruste gelegd te Overdinkel op de Ebeltjes-hof. Door de muziekvereniging werd hij herdacht met een advertentie in de krant. (Kosten f 6.36).

De bij dit artikel afgedrukte foto's zijn gemaakt door 'Cornelis de Jong, fotograaf te Overdinkel'.

Bertus de Jongeburcht

95 JAAR KBS PAX CHRISTI OVERDINKEL

Dit artikel werd eerder gepubliceerd in de Week van Losser van 12 oktober 2016. Toen beschikten we nog niet over foto's van het busvervoer van de kinderen naar De Lutte. De foto, die nu is afgedrukt, kwam pas onlangs tevoorschijn bij het scannen van het fotoarchief van de Twentsche Courant en Dagblad Tubantia. (Zie Oet Dorp en Marke Losser 2016/4)

Tegen het einde van de 19de eeuw was de textielindustrie in Gronau sterk in opkomst. De vraag naar arbeiders was groot. De textiel fabrieken boden zoveel werk dat er vanaf 1890 een grote trek ontstond van werkzoekenden naar deze streek. Zo kwamen ook de eerste 'vrömden' naar het Overdinkelse Veld. In Overdinkel woonde men op loopafstand van de fabrieken in Gronau en dat was een groot voordeel in een tijd dat er van gemotoriseerd verkeer en zelfs van fietsen niet of nauwelijks sprake was.

Voor onderwijs waren de weinige kinderen uit Overdinkel eerst nog aangewezen op Losser, pas in 1899 werd de Zoekerschool gesticht, die - net over de Dinkel - tussen beide dorpen in stond. In het dorp zelf werd dankzij de groeiende bevolking in 1910 een openbare lagere school gebouwd, het huidige Kompas.

Na de financiële gelijkstelling van het openbaar en het bijzonder onderwijs in 1917 werden overal in het land bijzondere scholen gesticht. Zo ook in Overdinkel.

Op initiatief van pastoor van Laak, die ook de stichter was van de in 1910 ingewijde Gerardus Majellakerk, waren de zusters van O.L. Vrouw van het Heilig Hart van Tilburg in 1919 gestart met een bewaarschool voor jongens en meisjes en een handwerkschool. In 1921 kwam de bouw van een jongensschool gereed. Deze school kreeg de naam van Gerardus Majella. Jongens en meisjes kregen toen les in een eigen school. (De meisjes in de Mariaschool). Omdat de gebouwen vlak naast elkaar stonden werd er tussen de scholen een muur geplaatst. 'Het was altijd heel spannend om stiekem over die muur naar de jongens of meisjes te kijken'.

Omstreeks 1960 werden de jongens- en de meisjesschool samengevoegd. In 1966 werd op de plaats van de muur een tussenlokaal gebouwd en was er echt sprake van één school, die toen al de naam **Pax Christi** droeg. Het leerlingenaantal van de school nam steeds toe en daarom werd het gebouw aan de achterkant diverse keren uitgebreid.

Toen de school mankementen ging vertonen en bovendien de onderwijsinspectie en de gemeente het lawaai van het verkeer op de Hoofdstraat te storend vonden werd besloten tot nieuwbouw. Die nieuwbouw werd gerealiseerd aan de overkant van de Hoofdstraat, naast de kerk en achter de plaats van het voormalige klooster.

Op 22 december 1981 was de laatste schooldag in het oude gebouw en op 4 januari 1982 werd de nieuwe school onder grote belangstelling geopend.

Vijf jaar na de opening van de school voltrok zich de grootste ramp die de Pax Christischool is overkomen. In de nacht van 21 op 22 juni 1987 brandde de school voor een groot deel af. Inbrekers hadden brand gesticht om hun sporen uit te wissen. De school was niet meer te gebruiken en heel Overdinkel was ontdaan, maar de herbouw werd voortvarend aangepakt.



Op 18 november kon de school weer in gebruik worden genomen. In de tussenliggende tijd waren de leerlingen ondergebracht in noodlokalen bij de school en in het begin zelfs een tijdje in De Lutte, waar ze met een bus naar toe werden gebracht. (zie de foto hierboven.)

Na een geleidelijke stijging van het leerlingenaantal telde de school in 2006 bij het 85-jarig jubileum ongeveer 270 leerlingen. In de laatste tien jaar is, zoals ook elders, een omgekeerde beweging gaande: momenteel bedraagt het aantal leerlingen 175.

Georg van Slageren

PAULTJES HERINNERING (9) DE DUIVEN VAN 'BASJE'



Een foto uit 1964, genomen op het sportpark Brilmansdennen van KVV Losser. Helemaal rechts staand Bernard 'Basje' Dijkhuis, die dit talentrijke elftal van de oranje-zwarten trainde. Deze foto werd gemaakt voorafgaande aan een wedstrijd tegen Avanti uit Glanerbrug, die met 5-1 door het Losserse team, dat uitkwam in de geselecteerde jeugd district Oost, werd gewonnen. V.l.n.r. staand: Nico Bos (leider), Cor Weiering (doelman), Alfons Wijering (rechtsback), Herman van der Horst (rechtshalf), Johnny Schoppink (linksbinnen), Jan Bos (linkshalf), John in het Veld (linksback), Hans Kuipers (rechtsbinnen) en Bernard Dijkhuis (trainer).

Knielend: Paul Bulters (rechtsbuiten), Herman van de Veen (midvoor), Ben Lubbers (linksbuiten), Henny Breukers (linksbinnen), Tinus in het Veld (reserve) en Bart Plageman (reserve). (De foto is afkomstig uit het archief van de auteur).

Zoals uit mijn vorige herinneringen al wel duidelijk is geworden speelde het voetballen in zijn algemeenheid en KVV Losser in het bijzonder een grote rol in mijn jeugdijaren. Vele uren van de week bracht ik door op het sportveld De Möllenberg aan de Hogeweg, de thuishaven van de oranje-zwarten. Zelf speelde ik in de jeugd en keek enorm op tegen de spelers van het eerste elftal. Daarin speelde ook Bernard Dijkhuis, bijnaam 'Basje'. Hij vormde aan de linkerkant samen met linksbuiten Jan Lentfert, de latere beheerder van

onder meer De Vereniging en het café in sporthal De Fakkell, een talentvol duo. Nu zouden we zeggen, dat zij te vroeg waren geboren om tot een roemruchte voetbalcarrière te komen.

Bernard Dijkhuis was mijn grote voetballende voorbeeld. Een man met een fluwelen techniek en een linkerbeen vergelijkbaar met dat van Willem van Hanegem. Bernard was echter veel sneller en behendiger dan Willem en wie weet waar hem de huidige tijd als voetballer zou hebben gebracht. Hij, kostganger bij familie aan de Oldenzaalsestraat, is tot aan zijn dood altijd een eenvoudige Losserse jongen gebleven. Vrijgezel, niet vies van een glaasje bier en werkzaam op de verbandstoffenafdeling van Van Heek. Apetrots was ik, toen ik in de geselecteerde jeugd training van mijn grote voorbeeld kreeg en hij mijn techniek probeerde bij te schaven en van nuttige tips voorzag.

Maar Bernard had naast de voetbalsport nog een tweede hobby, die later voor hem zelfs op de eerste plaats kwam: de duivensport. Ook al doordat KVV Losser hem niet die waardering gaf, die hij ontegenzeggelijk verdiende. Vele jaren was hij een gerespecteerd voorzitter van de Losserse duivenvereniging De Snelvlucht. Vrijwel elk weekend vlogen zijn duiven bij de wedvluchten in de prijzen en bij de duivenliefhebbers in het hele land genoot Bernard Dijkhuis uit Losser groot aanzien.

Zijn naam ging, als de voetbalprestaties van KVV Losser werden beoordeeld, ook bij ons thuis regelmatig over tafel. Zo ook op een morgen, toen visite bij de koffie een smakelijk verhaal over hem vertelde. Mijn oren waren natuurlijk gespitst. Hierna hetgeen ik hoorde.

Een buurman van Bernard had ook duiven, maar slaagde er in tegenstelling tot 'Basje' nooit in om bij wedvluchten ook maar in de buurt te komen van prijswinnende resultaten. Dat kwam hem zo de keel uit, dat hij de stoute schoenen maar eens aantrok en Bernard naar diens geheim vroeg. Normaliter bleef bij een duivenmelker een geheim een geheim, maar Bernard was de beroerdste niet en gaf zijn buurman de raad het duivenvoer de dagen voorafgaande aan de wedvlucht te mengen met enkele grammen zangzaad. De zondag erna stond een wedvlucht vanuit het Zuid-Franse Bordeaux op het programma en Bernards buurman had al enkele dagen de geheime tip opgevolgd en zangzaad aan het duivenvoer toegevoegd. Op zondagmiddag rond de klok van drie stond zowel Bernard als zijn buurman in de tuin in afwachting van de thuiskomst van de duiven.

En jawel, weer waren het de duiven van Bernard die aan kwamen vliegen. Wanhopig speurde de buurman het luchtruim af, maar van diens duiven was geen spoor te bekennen. In het huis van Bernard ging de telefoon en toen deze na een paar minuten weer naar buiten kwam riep hij tegen zijn buurman dat hij niet langer naar boven hoefde te turen. "Ik kreeg net een telefoontje van de organisatie uit Bordeaux, dat daar een paar duiven in de boom zaten. Die zongen gezamenlijk: En wij gaan nog niet naar huis, nog lange niet, nog lange niet." Dat bleken de duiven van de buurman te zijn. Later werd duidelijk, dat hij van Bernard had begrepen dat er enkele kilogrammen zangzaad door het duivenvoer moest in plaats van enkele grammen.

Niet verwonderlijk, dat dit verhaal in mijn jeugdherinneringen gegrift staat.

Paul Bulters

B.G.

Bovenstaande aanhef boven een Nieuwjaarsrede 1965, die kortgeleden via de nalatenschap van pastoor Brouwer terugkwam in het archief van de H. Maria Geboorteparochie, was voor mij op het eerste gezicht wat raadselachtig, maar al gauw begreep ik dat het een afkorting is voor 'Bemide Gelovigen'. De rede is geschreven door pastoor Van den Hoven, maar volgens aantekeningen van pastoor Brouwer uitgesproken door een van de kape-laans.

Johannes Adrianus van den Hoven (geb. 06-02-1901) was van 1951 tot 1968 pastoor van de parochie. Bij zijn afscheid kreeg hij van de parochianen een nieuwe auto (een blauwgrijze Renault 8) en een nieuw televisietoestel! Na zijn emeritaat bleef hij wonen in Losser, dat hem na aan het hart lag. Hij ging wonen in het door hem zelf gebouwde emeritaatshuis aan de Dr. Frederiksstraat. Lang heeft hij niet van zijn 'pensioen' kunnen genieten, want op 13 juni 1970 is hij plotseling overleden.

Herman Bourgonje typeert pastoor Van den Hoeven in zijn boek over de H. Maria Geboorteparochie (uitgave van de HKL in 2002) als volgt: 'Pastoor Van den Hoven droeg niet het beeld uit van de beminnelijke, zachtmoedige parochieherder, veeleer van de zakelijke zorgdrager, die echter ook een scherp oog had voor de geestelijke waarden in het mensenleven en in de samenleving. Ook daarvoor maakte hij ruimte. Vandaar ook zijn nimmer aflatende bemoeienis met het St. Bernardus Gesticht. Het moet hem grote



Pastoor Van den Hoven wordt bij zijn 40-jarig priesterjubileum op zondag 15 augustus 1965 gefeliciteerd door burgemeester Van de Sandt.

moeite gekost hebben het roer daar in 1962 uit handen te geven; hij heeft het belangeloos en onzelfzuchtig gedaan, ook nu weer kiesend voor het algemeen belang. Hij heeft zijn plaats in ons midden, in onze kerkgemeenschap, in onze nagedachtenis ruimschoots verdiend. Zijn laatste rustplaats op ons kerkhof houdt zijn gedachtenis onder ons levend.'

De nieuwjaarstoespraak geeft een mooi inkijkje in het reilen en zeilen van de parochie van nog maar (of al weer) ruim 50 jaar geleden en dat zal bij veel van onze lezers oude herinneringen oproepen en anderen zullen denken 'huh', waar gaat dit over? Grappig (en actueel) is dat Amerika net een nieuwe president gekozen heeft en dat de pastoor daar in zijn toespraak ook aandacht aan besteedt. (Lyndon B. Johnson was op 22 november 1963 beëdigd als de 36-ste president van de Verenigde Staten als opvolger van de op die dag vermoorde John F. Kennedy. In november 1964 werd hij herkozen)

Georg van Slageren

Wij zijn vanmorgen ontwaakt en opgestaan in een andere stemming dan andere dagen. In een zekere blijmoedige stemming: wij beginnen weer met een nieuw jaar waar we ons veel van voorstellen. Lachend hebben we elkaar begroet met een zalig en gelukkig nieuwjaar. Maar dat zalig en gelukkig nieuwjaar wil natuurlijk niet zeggen dat wij het oude op slag vergeten zijn. In tegendeel, in de gesprekken in de loop van de dag zal het nog meest gaan over het oude jaar. Over de hoogtepunten van lief en van leed, die wij meegemaakt hebben in bredere of engere zin. Nooit meer dan met Nieuwjaar laten wij de vrije loop aan onze gedachten en herinneringen.

In bredere zin herinneren wij ons de verkiezing van de nieuwe Amerikaanse president, een bezadigd man, die zeker niet in zijn program heeft staan de wereldspanning te vergroten, die spanning die na de wereldoorlog altijd nog als een noodlot boven ons hangt. Wij herinneren ons de val van een dictator op het toppunt van zijn macht en hebben alle reden te bedenken hoe betrekkelijk alle aardse grootheid is. Wij herinneren ons, hoe moeilijk voor de jonge volkeren de verkregen vrijheid is en onze gedachten gaan bijzonder uit naar de Missie en de vele missionarissen die het hier en daar zo hard te verduren hebben. Wij herinneren ons het moeizame werk van de Concilievaders om de kerk van Christus een nieuw aanzien te geven in onze ongodsdienstige en vermaterialiseerde wereld.. Zo zouden we kunnen doorgaan...

(Volgt een opsomming van statistische gegevens over het jaar 1964: 63 paren getrouwd; 141 kinderen geboren; 37 parochianen overleden).

Behalve bovengenoemde gegevens zijn er dit jaar 140.000 H. Communies uitgereikt. En daarover zijn wij bijzonder verheugd. Dit mag toch in onze onevenwichtige tijd als een teken gelden dat een goed geestelijk leven in onze parochie nog serieus genomen wordt. Onze parochie is gelukkig nog niet aangestoken door bedenkelijke en onverantwoorde nieuwlichterij.

En meer materieel herinneren we ons dat het schilderwerk in de kerk gereed kwam en dat dit huis van God en ons bedehuis er weer keurig uitziet. We weten dat er door de bouwpastoor, zijn kerkbestuur, de kinderen en heel Losser hard geijverd wordt voor de nieuwe kerk, zodat dit voorjaar de aanbesteding wel zal kunnen plaats vinden.

Het klooster Maria bijstand is grondig gereviseerd en is voor de zusters een veel beter en moderner home geworden. De nieuwe verwarming is er gekomen en de geluidsinstallatie verbeterd. Bijzonder denken we ook aan de nieuwe liturgieviering met de eerste zondag van de Advent. Voor sommigen

te vroeg, maar voor niemand te laat, omdat er voor die tijd eigenlijk nog geen officiële goedkeuring voor bestond.

De enquête die gehouden werd, met als gevolg de zondagse avondmis tot Pasen en vrije plaatsen met ingang van vandaag.

Dit zijn zo enkele dingen in een vluchtige terugblik op het oude jaar. We beginnen nu weer met een nieuwe bladzijde, het nieuwe jaar ligt voor ons en wat verwachten wij ervan voor onze parochie?

Vooreerst wat de nieuwe liturgieviering betreft hopen wij, dat het geestelijk leven van onze parochie er werkelijk door verbeterd en verdiept mag worden. De H. Mis is nu wat meer begrijpelijk geworden en heeft ons iets meer te zeggen. Voor de ouderen onder ons is het de eerste tijd misschien een beetje onwennig, maar laten we allen ons best doen er meer bij betrokken te zijn en mee te doen. En laat iedereen de hele Mis bijwonen van het begin tot na de zegen, zoals het na de Advent ook door praktisch iedereen is gedaan. Laat iedereen meewerken om het zo te houden.

Dat het nuchter zijn voor de H. Communie nu teruggebracht is tot één uur voor de Communie moet een aansporing zijn om nu ook veel vaker te Communie te gaan dan vroeger. De H. Communie is juist de actieve deelname aan het Offer, waardoor ons geestelijk leven wordt gevoed. En vooral willen we diegenen aansporen die tot dusverre te weinig uit deze geloofs-overtuiging hebben geleefd.

†

Wil in uw gebeden gedenken

**JOHANNES ADRIANUS
VAN DEN HOVEN**

Emeritus pastoor van de parochie van
Maria Geboorte te Losser.

Hij werd geboren in Ruwiel (bij Breukelen) op 6 februari 1901. De dag van zijn priesterwijding was 16 aug. 1925. Na assistent te zijn geweest in Groenlo en achtereenvolgens kapelaan te Wegdam, Winterswijk en Enschede (H. Jacobus) volgde zijn pastoraat in Buren (Oid.) Augustus 1951 kwam hij als pastoor naar Losser, waar hij 17 volle jaren zijn priesterwerk deed. Gesterkt door de Sacramenten der zieken, stierf hij onverwacht op zaterdag 13 juni 1970. Vanuit de parochiekerk van Maria Geboorte hebben zijn familieleden en vrienden hem ter ruste gelegd op het Katholiek kerkhof in Losser op 17 juni 1970.

Een goede priester, - trouw aan zijn gegeven woord - een vaderlijke vriend, een gastvrije collega ging plotseling uit ons midden heen. Op de morgen van zijn afscheidsdag droeg hij nog zijn H. Mis op.

De mooie reis, die voor zijn reisgenoten zo verdrietig eindigde, zette hij in geloof en vreugde alleen voort tot in het Huis van vrede, waarnaar hij zijn leven lang gelovig uitzag en waarheen hij velen geleidde.

Heer Jezus, geef uw dienaar Johannes - die zo vurig voor uw eer pleitte - de volledige vervulling van zijn gelovige verwachtingen.

Druk: de Lange - Losser

Het godsdienstonderricht op school, maar ook vooral thuis, is op het ogenblik een beetje moeilijker geworden. U begrijpt natuurlijk heel goed, al is het van buiten leren van de oude Katechismus afgeschaft, dat het bijbrengen van godsdienstkennis aan de kinderen niet is afgeschaft. Misschien zelfs meer dan vroeger is dit in onze tijd dringend nodig. Hecht er geen geloof aan als u links en rechts hoort: dit is afgeschaft en dat is afgeschaft. Wat WEZENLIJK is, is niet afgeschaft en zal nooit afgeschaft worden. De oude Katechismus kan voor u thuis nog een heel veilige gids zijn. En vooral, nog meer dan vroeger, zal een bewust

goed voorbeeld, een voorbeeld dat gij ook aan uw kinderen weet te verklaren, van het grootste belang zijn.

Tot slot nog iets over de financiële toestand van de parochie.

(Volgt een opsomming: revisie van het orgel fl. 21.000; schilderwerk fl. 12.000; Klooster Maria Bijstand fl. 52.000, plus het zeer grote bedrag dat de zusters er zelf nog aan besteed hebben; nieuwe verwarming fl. 28.000; verbetering geluidsinstallatie fl. 2.800)

Alles samen is dit al een bedrag van ruim fl. 115.000, zonder nog de voortdurende kleinere vernieuwings- en onderhoudskosten. En wanneer er geld voor zou zijn, dan is er in de toekomst nog heel wat te doen: de ramen restaureren, het invoegen van de kerk, verbetering van het priesterkoor zodat het weer meer aangepast is aan de nieuwe liturgieviering, en zo zouden we nog wel even door kunnen gaan.



Het interieur van de kerk omstreeks 1965.

Het heeft natuurlijk geen zin en het is ook niet onze bedoeling, over dit alles een klaagzang aan te heffen, maar wel willen wij u dringend vragen nu met ingang van vandaag in alle H. Missen de plaatsen vrij gegeven zijn, dat iedereen zo gewetensvol is om eerlijk het plaatsengeld te betalen nu niemand meer bankenpacht betaalt. Ook vragen wij u om de tweede collecte, voor de kerk, heel bijzonder te blijven gedenken.

Wat het plaatsengeld betreft nog het volgende: vele parochies hebben dit reeds op 35 cent gezet of hoger. In Enschede zelfs 50 cent. Wij willen het voorlopig nog zo laten (25 cent). Nu de bankenpacht is afgeschaft, zouden we echter van de kinderen ook iets willen vragen. Dit lijkt ons redelijk, omdat men vroeger bij het pachten van een aantal plaatsen, ook met de kinderen rekening moest houden. We hebben bovendien de ervaring dat wanneer de kinderen geheel vrij gelaten worden, ze er naderhand vaak niet zo makkelijk toe komen om plaatsengeld te betalen. (Volgt een opsomming van de tarieven voor verschillende categorieën kinderen: lagere school 5 cent; voortgezet onderwijs 10 cent; verdienende kinderen 25 cent).

Wij vragen u nog eens het plaatsengeld naar het einde van de bank door te sturen, dat betekent voor allen die in het middenschip zitten, dat de hele bank het doorstuurt naar de middengang. De misdienaars kunnen het dan aan het begin van de Mis gemakkelijk ophalen.

En hiermee B.G. willen we dan besluiten met U onze oprechte en allerbeste wensen aan te bieden voor het nieuwe jaar. Onze hartelijke dank voor al Uw goede wensen en al het goeds dat wij in de loop van het afgelopen jaar van U hebben mogen ontvangen. God moge U en Uw gezinnen en al Uw ondernemingen in het nieuwe jaar in ruime mate zegenen.

En hartelijk dank tenslotte aan al degenen die zich op een of andere wijze geestelijk of tijdelijk voor onze parochie hebben ingespannen.



De omgeving van de H. Maria Geboortekerk omstreeks 1965.